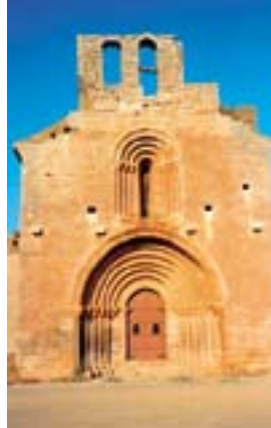

Entrevista a Antonio Arrufat
El Director Provincial d'Agricultura confia en l'impuls rural del Matarranya

Ermita de Xalamera
El Govern declara Bé d'Interès Cultural aquesta joia del patrimoni arquitectònic del Baix Cinca

Tots a Barcelona
Milers d'aragonesos es manifestaren a la capital catalana el 10 de març contra els transvassament de l'Ebre

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

1,80 €

Any 3 • núm. 16 • La Franja, abril de 2002

J.M. LATORRE

Tercera Trobada de Mags a Tamarit

Homenatge a Desideri Lombarte a Vall-de-roures

EDITEN:

Associació Cultural del Matarranya
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 11 52
A/e: associació@matarranya.com
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Apartat de Correus 116, Fraga (Baix Cinca)

DIRECTOR:

Màrio Sasot

COORDINADORS:

Josep Galan, Enric Marqués
i Hipòlit Solé

COL·LABORADORS:

C. Alcover, D. Badia, S. Barber, A. Bengochea, F. Blanch, M. Blanc, J. Boix, D. Borbon, V. Borbon, T. Bosque, A. Capdevila, J.A. Carré-galo, J. Cases, C. Castany, A. Castellnou, A. Enjuanes, J.L. Escuer, M. Espitia, J. Espluga, P. Fontoba, R. Ferrer, G. Francino, J. Galan, Q. Gibert, M. Gimeno, A. Huguet, V. Ibarz, V. Labara, O. Labat, P. Labat, J. Laforga, C. Lapresta, A. Larré-gola, J.A. Llerda, E. Marqués, C. Martí, M. Martínez, Mauri, C. Massagué, M. Mateo, D. Maza, C. Mesalles, I. Micolau, J. Micolau, G. Miret, J. Montclús, H. Moret, J. Motis, A. Orús, J. Pallarol, J. Puche, A. Quintana, Ll. Rajadell, F. Ricart, M. Riu, M.C. Roca, E. Sabaté, A. Sáez, J. Salleras, M. Sampietro, J. San Martín, C. Sancho, X. Sebastià, J.L. Seira, A. Serés, J. Seuma, R. Sistac, R. Solana, C. Terés, R. Ventura, P. Vidal, D. Vidallet, G. Xacon.

CORREU ELECTRÒNIC:

tempsdefranja@wanadoo.es

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

974 47 19 93 / 93 805 02 70

MAQUETACIÓ I IMPRESSIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Papereria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia, Estanc Bollic,

Llibreria Cabrera

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Papereria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saidí

Llibreria Panadés

Saragossa

Kiosko Hermanos Vidal

Tamarit

Estanc Patrito

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

Una sola normativa

Aquest mes de març un esdeveniment important –alguns l'han qualificat de transcendental– ha tingut lloc a terres valencianes. L'Acadèmia Valenciana de la Llengua, entitat creada pel Partit Popular amb el consens dels socialistes valencians, i presidida per la filòloga castellonenca, també del PP, Ascensió Figueres, ha pres la decisió, amb 18 vots a favor, dos abstencions i una, d'establir com a oficial la normativa habitual en l'àmbit lingüístic català. A partir d'ara, a Catalunya, Illes Balears i País Valencià només hi regirà una normativa: les Normes de Castelló, les normes que el 1932 va consensuar el món de la Filologia, que adapten l'ortografia de l'IEC, i que la mateixa Conselleria de Cultura i Educació Valenciana ha mantingut i usat contra vent i marea des del 1983, any en què va ser aprovat l'Estatut d'Autonomia del País Valencià.

Malgrat que el president popular del País Valencià, Eduardo Zaplana, ha compensat als *blaveros* no incloent com a obligatoris al Batxillerat els autors catalans i encarregant un decret on es dona prioritat, en els textos oficials, a la versió valenciana d'un cert nombre de termes, per a molts l'acord suposa un tret de gràcia al secessionisme lingüístic que grups polítics com ara Unió Valenciana o entitats *culturals* com ara Lo rat penat o la Real Academia de Cultura Valenciana han encapçalat fins ara d'una forma fal·laç i artificial.

Aquests grups, a partir d'ara, hauran de pensar-se ben bé què fan ja que no rebran subvencions de la Generalitat Valenciana si no adopten la normativa oficial. Alguns organismes dirigits per exmembres d'Unió Valenciana ja han decidit acatar l'acord i posaran fi al secessionisme lingüístic.

En qualsevol cas, pareix que el seny s'ha

acabat imposant i que l'enterrament del conflicte lingüístic a València està a tocar tocar.

En podria prendre nota el Partit Popular d'Aragó?

Transvassament

El tema del transvasament de l'Ebre constitueix per si mateix un esdeveniment cabdal en la història d'Aragó. S'estigui a favor o en contra, creem que tothom considera com a crucial la solució que es doni al problema de l'aigua i a aquest element com a motor del futur desenvolupament de la nostra Comunitat. I davant un fet tan transcendental, la redacció de *TdF* ha de donar la seua visió que, n'estem segurs, coincidirà amb una ampla majoria dels nostres lectors. No és un equip de polítics el que manifesta la seua opinió. Tot i que *TdF* té suficients amics per demanar un editorial a molts polítics de qualsevol partit, aquest editorial no és de polítics: és de l'equip de redacció.

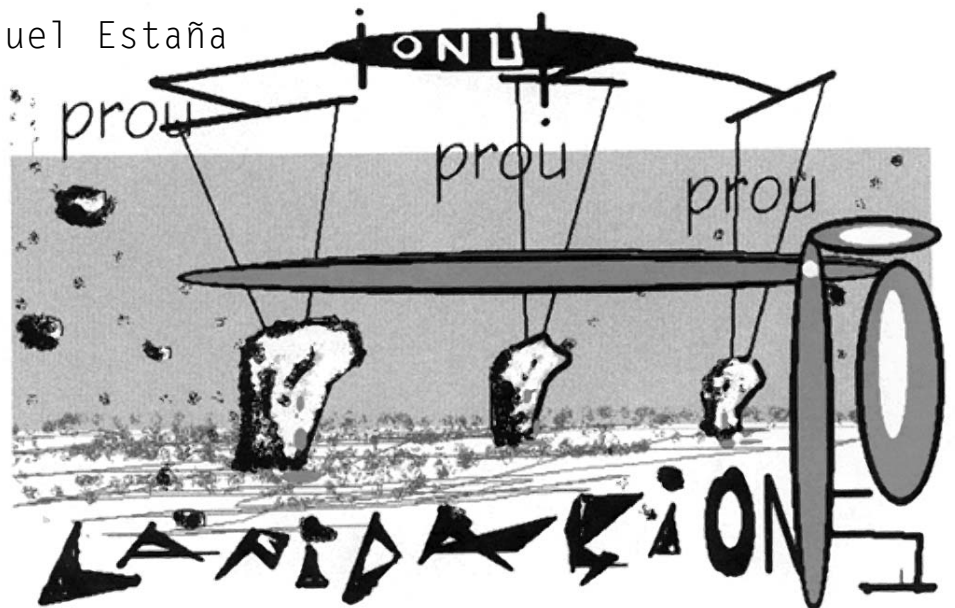
Conseqüentment, i des de la nostra més humil perspectiva considerem:

Que s'hauria de recuperar l'esperit del Pacte de l'Aigua que les forces polítiques a les Corts d'Aragó van firmar el 1992, esperit que es resumeix en una sola paraula: unanimitat. En el cas de no ser possible la unanimitat, que s'intenti aconseguir el màxim grau d'unitat de cara al compliment i realització de les obres contingudes en l'esmentat Pacte i s'evite, com siga, el transvasament d'aigües de què no disposa la nostra conca: la solidaritat de què se'ns parla no pot basar-se en l'anorreament d'un territori que ha fet de l'aigua la seua bandera, des de sempre. Sovint, darrera de paraules com ara solidaritat, s'amaguen inconfessables interessos econòmics.

TdF demana als aragonesos més tossuderia que mai en aquest tema: *no passaran* és un lema que encara es pot tornar a aplicar en aquest començaments del segle XXI. Fem-ho.

ESTISORES

Miguel Estaña

s u m a r i

salutació del director

Cent denou regidors i batlles socialistes de la Franja, d'un total de cent vuitanta-tres signants, van recolzar el «Manifest de Mequinen-sa» el passat mes de febrer a favor d'un pacte per desbloquejar el tema de la tramitació de l'avantprojecte de Llei de Llengües d'Aragó a les Corts regionals. Aquesta xifra demostra la neta, esforçada i meritò-

ria trajectòria que han anat duent a terme els militants del PSOE aragonès en els pobles i ajuntaments de la Franja des dels anys 70 per la dignificació de la llengua pròpia des de dins del mateix territori.

En aquestes línies em referia el mes passat a les dificultats que els dirigents d'un partit d'esquerra tenen, un cop arriben al govern, a fer realitat els seus ideals de joventut o els seus programes polítics, sobretot –afegeixo ara– quan el govern és de coalició amb una força política tan diversa i amb un pes tradicional tan fort com el PAR, que per cert va signar en el programa de govern el traure una Llei de Llengües. En cap moment volia donar a entendre cap «traïció» o canvi d'estratègia de la cúpula socialista regional en política lingüística, com algun amic m'ha fet veure.

També me pareix meritòria i valent la signatura del Manifest per part d'algunes desenes de militants del PAR i el PP, i els animem a que no reculen fins a canviar l'actitud dels seus dirigents envers aquest tema.

Màrio Sasot

2

Editorial

3

Salutació del director

3

Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista

Manolo Pinós Quilez,
autor d'*Inmigrants i temporers*

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Tema del mes:

Mags i il·lusionistes de tota Espanya
invaeixen els carrers de Tamarit

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:

Viure i veure

cartes dels lectors

Volem tenir una veu pròpia

Els nous catalanoparlants no tenim existència pública, però som molta gent. Provenim de famílies on no es parla el català i hem adoptat la llengua del país com a llengua habitual. A Catalunya, però, es fa una falsa distinció entre catalanoparlants i castellanoparlants: una distinció que no correspon a la realitat, i en la qual nosaltres no tenim lloc.

La nostra invisibilitat és un problema. Hi ha organitzacions amb interessos dubtosos que s'apropien de la nostra veu i parlen en nom nostre, sense consultar-nos. Pretenen «defensar» els nostres drets com a castellanoparlants i «protegir-nos» d'una suposada «dictadura lingüística». Molts i moltes de nosaltres estem farts de demagogia a costa nostra, i creiem que ja és hora de fer sentir la nostra veu en públic.

També ens preocupa que disminueixi l'ús públic del català, la llengua que hem adoptat i en la qual hem invertit temps i energies; la llengua que, des de fa segles, ha servit perquè les persones arribades de fora esdevinguessin catalans i catalanes. Ens preocupa que molts conciutadans, com nosaltres d'origen no-català, no acabin de fer el procés que hem seguit nosaltres: l'adopció del català com a llengua habitual. Aquest procés no és fàcil: moltes persones es veuen bloquejades per sentiments d'inseguretat i vergonya quan comencen a parlar català habitualment, i la majoria dels catalanoparlants no hi ajuden, perquè es passen al castellà quan detecten un accent no català. Cal transmetre la nostra experiència d'haver adoptat el català, i ajudar les persones que s'enfronten amb els «petits grans problemes» de començar a parlar la llengua.

Finalment, molts i moltes de nosaltres consi-

derem que la societat catalana no s'implica prou en la promoció i la defensa de la nostra llengua comuna, el català. I malauradament, la política lingüística que es fa a Catalunya i el moviment en defensa de la llengua no acaben de connectar amb els nous catalanoparlants, presents i futurs, perquè se centren massa en la idea de «recuperar» el català. Però nosaltres no hem de recuperar cap llengua, perquè no n'hem perdut ni n'hem renunciat a cap; al contrari, nosaltres hem guanyat una llengua. No tenim nostàlgia del passat, sinó que mirem cap al futur. No volem la supervivència sinó el benestar del català, la nostra llengua comuna. I creiem que ha arribat el moment de parlar a favor del català des del nostre punt de vista, el dels nous catalanoparlants.

Grup promotor de VEU PRÒPIA, associació de nous catalanoparlants a favor de la llengua catalana

Web de la Franja?

En el número de gener apareix una informació sobre una web anomenada de la Franja. Però que un camí descrita no resulta ser de la Franja si no d'unes associacions concretes o en tot cas d'esta estimada revista.

És lamentable què ja que es fa un esforç per divulgar la tasca de salvaguarda de les nostres comarques el resultat siga fragmentari, esquifit i desvirtuat.

Si es diu «franja» hauria de ser de la Franja, sense falsejar el nom del nostre territori. No val a enganyar el personal.

N'he trobat però una d'imparcial, de cap associació: <http://www.franjadeponent.cjb.net/>

Elisenda Roig
Baix Cinca

Les orenetes

Cumplidores, les orenetes han arribat els darrers dies de març. De primer van fer acte de presència les comunes, les fosques, les que fan els nius a l'interior dels edificis, algorfes o magatzems que tenen alguna finestra oberta. I avui he vist ja a les altres, les del culet blanc, que fan els nius al davall dels balcons i les teulades. A hores d'ara encara no han arribat les falcilles, les que tenen les ales molt llargues i no paren mai de volar. Entre estes tres classes de moixons que venen de l'Àfrica a passar l'estiu amb nosaltres se'n encarreguen de netejar-mos l'atmosfera de mosques, mosquits, borinots, tabans, vespes i tota classe d'insectes voladors que ens farien la vida impossible si algun any se'n oblidaren de vindre. Entre el que elles mengen i el que empapussen als pollets de les dos o tres postes que fan cada any, són molts milers d'insectes els que fan desaparèixer al cap del dia i no diguemem al cap de tot l'estiu. Ens veuríem obligats a tirar grans quantitats d'insecticides per combatre les mosques que elles, les orenetes, liquiden gratuïtament i ecològicament. És curiós que la gent, en general, no se n'ha adonat de les dues classes d'orenetes que hi han, prou diferents i es sorprendren quan els ho fas notar. Deu ser que, en general, es mira poc al cel i caminem amb la vista baixa per no ensopegar o per si trobem algun euro per terra.

Miquel Blanc

Antonio Arrufat, director provincial d'Agricultura de la DGA La comercialització agropecuària és molt deficient

■ Lluís Rajadell

L'agricultura del Matarranya disposa d'alguns productes de gran qualitat, com el permil, l'oli d'oliva o el vi. Per aprofitar totes les possibilitats d'estos recursos agropecuaris, cal millorar les estructures comercials, especialment febles en l'oli i el vi. Així ho creu el director provincial d'Agricultura de la DGA a Terol, Antonio Arrufat, un veterinari de la Sorollera que es mostra decidit partidari de la cooficialitat del català als pobles de la Franja.

Pregunta: Any i mig després de les riuades, s'ha normalitzat la situació de les infraestructures agràries al Matarranya?

Resposta: La situació, pràcticament, està resolta. Les inversions previstes des del Departament d'Agricultura -1,5 milions d'euros, més 0,5

milions que corresponen a unes tronades anteriors- estan acabades. La gran majoria d'estes inversions ha anat a la comarca del Matarranya. La prioritat era reobrir els camins que estaven intransitables per les barrancades i després garantir que les sèquies pogueren funcionar per a regar a l'estiu de 2001, la qual cosa es va aconseguir. Les principals destrosses van estar a les viles més baixes. Massalió va ser el poble més afectat, i després Vall-de-roures, Beseit i els pobles del Tastavins.

P. El vi és un dels productes més característics del Matarranya. Hi ha alguna possibilitat de tirar per avant la denominació d'origen?

R. És complicat. Com a conseqüència de les fires del vi que es fan a Queretes des de fa uns anys, el Departament

d'Agricultura ha mantingut reunions amb el sector. Des de març de l'any passat hem tingut contactes amb les sis cooperatives vitícoles del Matarranya (Massalió, Arenys de Lledó, Fontdespatlla, Queretes, Vall-de-roures i Calaceit) per a buscar una alternativa de futur a la producció. A zones pròximes, com el Priorat o la Terra Alta, el vi de garnatxa s'està revaloritzant. Al Matarranya s'ha creat una associació de cooperatives de cara a posar en marxa un projecte de comercialització en comú amb unes marques compartides. A més podria potenciar-se el vi ecològic. L'associació es va crear el passat mes de gener i estudia com es pot rendabilitzar la producció actual, a quin tipus de vi es pot enfocar. També estudia quines inversions s'haurien de fer per a modernitzar les instal·lacions i si fa falta una embotelladora. Prepara també un estudi de mercat per a conèixer quin tipus de vi s'haurien de produir i per quins canals s'haurien de comercialitzar.

P. Pensa que el vi del Matarranya té futur?

R. Sí. Hi ha zones a Espanya que prosperen fort amb el vi. El Priorat és el millor exemple, encara que s'ha de reconèixer que porta molts anys treballant este producte. Està clar que la qualitat de la nostra verema és bona, encara que s'hauria d'ordenar millor la recol·lecció i l'elaboració del vi. S'haurien de diferenciar qualitats i varietats i diferenciar preus en funció de la qualitat.

P. La denominació d'origen té viabilitat?

R. La denominació no té

tanta importància avui en dia. És un assumpte de marques i de control de qualitat. Se li done molta importància a la denominació d'origen i l'experiència demostra que l'important són les marques, encara que estar dins d'una denominació pugui ser, al principi, un paraigües promocional.

P. Un dels pilars fonamentals de l'economia del Matarranya és la ramaderia, però este sector també comporta problemes de medi ambient. Com es poden compatibilitzar la ramaderia porcina i la conservació de l'entorn?

R. Per la seua alta capacitat productiva, el Matarranya és una de les comarques més densificades d'Aragó. La producció de purín és un problema a alguns pobles. L'Associació de Criadors de Porcí de Terol (Acriporte) ha treballat este assumpte i ha arribat a un acord amb els regants del Pla Calanda-Alcanyís per a que els excedents de purín del Matarranya puguin anar a parar als nous regadius. No és igual utilitzar purín a un cultiu com el panís, que pot admetre'n altes quantitats com adob, que al cereal de secà, que no n'admet més que la meitat. Per altre costat, tenim que ser conscients que les altes aglomeracions de ramaderia comporten problemes. Els exemples més evidents son els focus de pesta porcina a Catalunya. Les empreses catalanes estan apostant per invertir a altres zones d'Espanya perquè les altes concentracions els comporten greus problemes sanitaris. D'un percentatge de baixes que al Matarranya pot estar al 10%, es passa a un 15% a Catalunya, a part dels problemes de bloqueig que comporten els brots de pesta.

P. Alguns pobles haurien de plantejar-se parilitzar la implantació de noves granges?

R. S'ha de créixer allí on hi ha baixes concentracions. Una granja nova ha d'estar a 1.000 metres d'una altra explotació.

Per exemple, a Pena-roja, la vila amb més concentració ramadera, les possibilitats de créixer són molt limitades.

P. Quin paper juga el Matarranya dins de la Denominació d'Origen «Jamón de Teruel»?

R. De les 95.000 gorrines de cria de la província de Terol, el Matarranya en concentra 20.000. La seua aportació és fonamental tant en la producció de gorrinos com en la transformació. Una zona que no era productora de pernil fa vint anys té ara una producció important, amb indústries a Vall-de-roures, Pena-roja, Fondespatla, Montroig i la Sorollera.

P. Quina importància té el cooperativisme dins de la ramaderia comarcal?

R. És fonamental. El grup

ArcoIris –amb seu a Vall-de-roures– és bàsic per a la Denominació d'Origen. Però tampoc es pot despreciar el paper d'empreses com Virgen de La Fuente, de Pena-roja, que va ser pionera al porcí del Matarranya.

P. Per què no acaba de despejar el sector de l'oli a pesar dels reiterats intents de l'Administració d'organitzar la comercialització?

R. El problema de l'oli és complicat perquè, per un costat, tenim molt arrelat el localisme de pensar que l'oli de la nostra vila és millor que el de la veïna; i cal desterrar esta opinió. Després, gran part de la producció es destina a l'autoconsum. No hi ha esperit comercial. Som productors però no hi ha estructura comercial.

P. Quins son els principals inconvenients per a promocionar este producte?

R. Hi ha una oscil·lació tremenda de la producció d'una campanya a una altra. Sense una producció estable difícilment es pot obrir i consolidar un mercat. El primer pas passa per assegurar una producció mínima per mig del regadiu. El pantà de la Torre del Comte podria contribuir a fer realitat esta possibilitat al Matarranya. En l'aspecte comercial hi ha molt per fer i hem d'aprendre de les empreses de Borges Blanques, que compren oli al Matarranya per a revendre'l, i dels italians, que se l'enduen i el venen multiplicant el preu.

P. Que opina del document que es va firmar a Mequinensa fa unes setmanes per alcaldes i regidors de tota la Franja demanant la cooficialitat del català?

R. Me pareix molt bé. Es bo per a tots regularitzar la situació del català a Aragó. És una qüestió que afecta a molta gent de la Franja. Les minories s'han de respectar. I cal tenir en compte que la Franja és una de les zones més dinàmiques d'Aragó, excluides les capitals i el corredor de l'Ebre. La cooficialitat arribarà.

Compromís amb la Sorollera

Antonio Arrufat va nàixer a la Sorollera, a la comarca del Baix Aragó, l'any 1954 i té per tant 47 anys. Encara que viu a Terol capital des de 1979, manté un contacte molt estret amb el seu poble natal. Va ser un dels promotors d'un novedós projecte de revitalització de la Sorollera, un poble que havia perdut l'escola per manca d'alumnes, denominat Cooperativa «El Tancat». És veterinari de professió i, des de març de 2000, és director provincial d'Agricultura de la DGA a Terol. Pertany al PSOE. Explica que encara que resideix a la capital de la província, va molt a sovint pel seu poble, «com a molt tard, cada quinze dies».

Novetats editorials

Tres interessants novetats de tema matarranyenc s'han editat fa poc, dues a la col·lecció «Lo Trull» de l'Associació Cultural del Matarranya. El número 9 és *L'armariet i altres narracions* —edició de Mercè Gimeno—, de la malaurada calaceitana Teresa Jassà, segon llibre, després d'*Eixam de poemes* (1992), de l'artista i escriptora. Són narracions ambientades a Calaceit i a l'Eixample barceloní, on va viure de jove. La llengua usada diferencia el marc: català parlat calaceità i estàndard. Fins a este volum n'era escassa la producció narrativa breu, tot i haver escrit en publicacions locals i comarcals. El número 10 de la col·lecció, *Històries i romanços (Calaceit 1880-1930)*, és de Miquel Blanc —compartim columna—; descriu amb detall societat i personatges d'una població rural de fa un segle. L'autor ja havia iniciat la narració fa quinze anys amb *Cròniques calaceitanes*, polit i ampliat fins a l'obra actual. Un llibre de fàcil lectura, amé, fet a partir de testimonis orals amanits adientment. El tercer volum, editat per l'Ajuntament de Lleida, és la revista literària *URC. Literatura de la Franja*, visió àmplia de la producció de l'Aragó catalanòfon i antologia breu d'escriptors significatius, avui amb extensa obra: Jesús Moncada, Desideri Lombarte, Anton Abad, Teresa Jassà, J. Anton Chauvell, Hèctor Moret, Mercè Ibarz, Marià López, Juli Micolau i Francesc Serés.

La producció editorial en català a la Franja i al Matarranya, iniciada a mitjan dels vuitanta, creix, amb un avanç ininterromput en quantitat i qualitat d'obres publicades.

Carles Sancho

Homenatge a Desideri Lombarte a l'IES Matarranya de Vall-de-roures

■ Carles Sancho

Els dies 25, 26 i 27 d'abril a l'IES Matarranya de Vall-de-roures se celebraran les «Jornades d'Homenatge a Desideri Lombarte», organitzades pel Departament de Llengua Catalana de l'IES i l'Associació Cultural del Matarranya i en el qual també hi col·laboren l'Ajuntament de Pena-roja, l'Associació de Mares i Pares, els Departaments de Música, Plàstica, Castellà i el Mòdul de Garantia Social del centre.

Els actes de dijous i divendres tindran lloc al saló d'actes de l'institut i els del dissabte a la Casa de Cultura de Vall-de-roures.

Els actes previstos seran els següents:

DIJOUS 25

12 h. Inauguració de les Jornades i de l'exposició sobre la vida i obra de l'escriptor pena-rogí.

12,30 h. Acte de nomenament de la biblioteca del centre com a «Biblioteca Desideri Lombarte».

13,30 h. Conferència sobre la importància de l'obra de Desideri Lombarte. Adreçada als alumnes de batxillerat i català de l'institut.

DIVENDRES 26

13,30 h. Actuació del duo «Recapte».

Visites a l'exposició per als alumnes de tots els cursos.

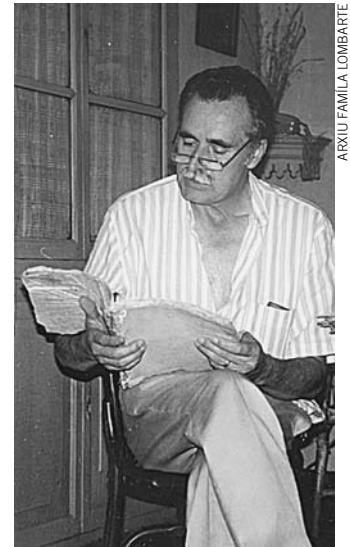
DISSABTE 27

18 h. Actuació de la «Coral de Beseit» dirigida per Margarida Celma.

18,30 h. Presentació de l'*Epistolari* de Desideri Lombarte, amb la presència d'Hèctor Moret, Carles Sancho, Chusé Inazio Nabarro i Rosalia Gil, amb una posterior taula rodona.

19,30 h. Actuació del grup «Túrnez & Sesé».

Durant tot aquest curs els alumnes del centre han treballat l'obra literària de Desideri Lombarte d'una forma interdisciplinària i algunes mostres més representatives d'aquest treball es veuran exposades en aquestes jornades. Així el Departament de Música a segon cicle d'ESO ha treballat el poema musicat per «Túrnez & Sesé» *Mils d'amorets*, fent una instrumentalització sobre la gravació. El Departament de Plàstica a primer cicle de l'ESO ha fet il·lustracions per als

ARXIU FAMILIA LOMBARTE

poemes *Tots els colors* i *Timó de flor menuda* i d'un fragment de les *Memòries d'una desmemoriada mula vella*. El Departament de Llengua Castellana a primer de batxillerat ha treballat textos i poemes recitats per Antoni Bengochea d'*Ataïllar el món des del Molinar*. I el Departament de Llengua Catalana els alumnes del segon cicle d'ESO han llegit *Memòries d'una desmemoriada mula vella* i han anat treballant durant tot el curs diversos poemes de l'escriptor.

La segona edició del Franja Rock tindrà lloc a Pena-roja

■ Natxo Sorolla

El segon festival de «Franja Rock» tindrà lloc el cap de setmana del proper 26 i el 27 d'abril a Pena-Roja de Tastavins, després de l'èxit aconseguit a la primera edició l'any passat.

Amb els ingredients bàsics de «Rock, Joventut, Festa i Reivindicació», els actes començaran el divendres 26

amb una representació de teatre en català a càrrec de l'Associació de Jòvens de Pena-roja.

El dissabte començarà la programació amb jocs tradicionals per a sagals i no tan sagals i amb la presentació de diversos llibres per l'Associació Cultural del Matarranya.

Entre les actuacions al recital previ que tindrà lloc a la

tarde hi figuren Àngel Soro i els Gaiteros d'Alcorisa.

Ja a la nit tindrà lloc el concert Rock amb els grups, Azero [la Codonyera-Mesquí], Live Stock [Calaceit-Alcañiz], Gra Fort [Corbera-la Terra Alta], Metall i Só [País Valencià] i durant la resta de la nit tornaran a actuar els Gaiteros d'Alcorisa.

De jotes

El mes de febrer, la Rondalla Fragatina va editar un CD amb cançons de la comarca, en català i castellà. Davant aquesta lloabilíssima postura de revifar el nostre folklore que demostra la Rondalla, cal contraposar-hi la del president de la FCAO envers el concurs que l'Ajuntament de Saragossa promou des de fa uns anys en castellà, català i aragonès. Tot emmarcat dins d'un ferotge atac a la CHA per la seua defensa de les llengües minoritàries, així s'esboterava recentment a la revista comarcal: «De **riota** es podrien qualificar, si no fos per la transcendència de l'assumpte, els concursos de jotes en català promoguts des de fa 3 anys per la CHA a través de l'Ajuntament de Saragossa, sent que, a Aragó, les jotes s'han cantat tradicionalment en espanyol-castellà. Els premis, com no, acaben en mans de defensors –promotors del català».

La CHA, per sensibilitat amb el folklore i les llengües d'Aragó, potencia les jotes i les llengües i, com que la gent de la CHA solen tenir una cultura i formació que Déu n'hi do i de què altres estan ben mancats, quan parlen, parlen de català. Al senyor president li cou que no hi haja premis de jotes en *orientcoreano*, no? Doncs des d'aquesta columna l'animo a fer propostes a l'Ajuntament saragossà en aquest sentit. Allò sí que serà una riota de veritat. Au, home, anime's, que una mica d'humor sempre va bé i a vostès, els de l'*orientcoreano*, només per inventar-se aquest nom, ja veem que en tenen... i molt. Un altre dia seguirem parlant de jotes.

Josep Galan

S'ajorna l'Assemblea de Regants de les hortes del Baix Cinca

■ Jaume Casas

Dimarts 12 de març de 2002 La Comissaria d'Aigües de la Confederació Hidrogràfica de l'Ebre ha ajornat per una qüestió de forma, l'assemblea general ordinària que havia de celebrar la Comunitat de Regants de les Hortes de Fraga, Torrent i Villella de Cinca aquest passat diumenge, 17 de març, al Pavelló del Sotet. La nova data de celebració de l'assemblea encara no s'ha donat a conèixer. Mentrestant, representants de la junta de govern de la comunitat es van entrevistar a Saragossa amb responsables de la Direcció General d'Estructures Agràries.

L'ajornament de l'assemblea que havia de celebrar-se aquest diumenge es deu a una errada en la publicació de la convocatòria en els mitjans de comunicació escrits i a l'omissió d'un punt de l'ordre del dia, que no va aparèixer en la dita publicació. Per tal d'evitar confusions, tal com està la comunitat, s'ha estimat més ajornar-la, sense que s'haja fixat, de moment, nova data per a la seua celebració. Ricardo Vilar, president de la comunitat de regants de les hortes de Fraga, Villella i Torrent, ha tret importància a l'ajornament que, segons ell, «ni beneficia ni perjudica una comunitat preocupada ara mateix a tirar endavant l'actual campanya de recs i a recuperar un cert clima de normalitat». El passat dilluns, Ricardo Vilar i altres companys de la junta, es van entrevistar, a Saragossa, amb representants de la Direcció General d'Estructures Agràries de la DGA, «per tal de liquidar alguna ajuda que podria estar pendent i buscar nous suports que alleugereixen la mala situació econòmica per la qual passa la

Villella de Cinca

comunitat, amb un embargament per deutes pendents».

L'actual junta pretén anar solucionant problemes passa a passa. «Primer de tot, cal aixecar l'embargament, raó per la qual s'ha passat al cobrament una derrama per les obres de folrada de la sèquia i per l'alfarda de l'any passat». Amb aquesta mesura s'espera assegurar aquesta campanya de recs i buscar posteriorment una solució a les obres de modernització que ja s'han executat i que estan pendents de pagament. Tot i que la situació és difícil, Ricardo Vilar ha assenyalat que se sent «prudentment optimista i confio en la comprensió i el suport de tots els regants. Cal recuperar la normalitat, l'entesa entre totes les parts i és clar que, per molt

suport que rebem de les institucions per eixir d'aquesta situació, la solució l'ham d'aportar nosaltros mateixos». La junta que presideix Ricardo Vilar es va fer càrrec d'aquesta comunitat de regants a començament d'any, després de quatre mesos de buit de poder, darrera la dimissió de l'anterior, presidida per Manuel Rausa. El sistema per finançar les obres de modernització i instal·lació de reg automatitzat a degoteix en un sector d'unes tres centes hectàrees, va provocar un gravíssim enfrontament intern en el si de la comunitat que va culminar amb eixa dimissió i que encara té recursos als tribunals, així com un deute d'uns centenars de milions de pessetes per pagar.

Ix el primer disc d'Àngel Soro

■ Guillem Xacon

Aquest 27 d'abril a València, tot coincidint amb la manifestació unitària que cada any concentra a centenars de persones de la Franja de Ponent en aquella castigada ciutat, apareixerà *L'Efecte Espiral*. El primer disc del fragatí Àngel Soro.

L'Àngel s'ha fet acompanyar d'un excel·lent ventall de músics de Ponent (com els agrada dir-se, són ja de la generació que supera «la Franja»), com el saxo fragatí Josep Mesalles, la violinista calaceitana Aurora Fontoba o la veu que sempre l'acompanya de la lleidatana

Euria Ederra, als que s'afegeixen les cordes de Fèlix Loizu, Hèctor Guiu i Sergi Vila.

L'Efecte Espiral ha començat a les nostres comarques i en els propers mesos el podrem sentir en recitals arreu dels Països Catalans. Des de Fraga, des de Ponent, una veu rebel i músics del Baix Cinca i el Matarranya donaran a conèixer entre les poesies de Pedroló qui són els maquis del pensament.

Si voleu adquirir el disc podeu adreçar-vos als Casals Jaume I: franja@acpv.net
<http://www.acpv.net/franja>

Els Casals Jaume I i la Plataforma per la Llengua treballaran units a Ponent. Aquest 17 de març va tenir lloc a Castellonroi (la Llitera) una de les tres trobades anuals dels Casals Jaume I de la Franja de Ponent amb la presència dels grups coordinadors dels Casals Jaume I de Castellonroi, Fraga, Mequinensa i Calaceit, així com jòvens i activistes culturals i socials de la Franja de Ponent. Entre ells hi eren els representants de la Plataforma per la Llengua de Ponent, que, des d'ara, cobriran tot ponent, ja que després d'arribar a un acord amb els Casals Jaume I de les nostres comarques treballaran també en la dignificació de la nostra llengua en les comarques administrades per l'Aragó.

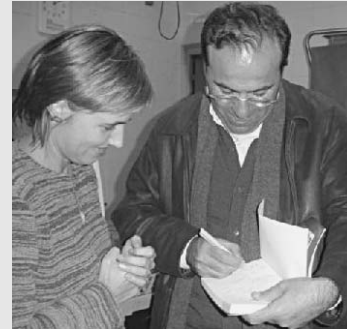
Consum de drogues

■ Òscar Labat

El passat mes de març la premsa va destacar la tragèdia de tres joves que van morir a Màlaga per prendre èxtasi en el marc d'una festa de música electrònica plena d'il·legalitats. Aquest fet va tornar a engegar debats sobre la problemàtica de joves i drogues que molts veuen també a Fraga, destinació important per als joves que volen gaudir d'aquest tipus de festes. No vull defensar el tràfic de drogues ni el seu consum, però sí que cal no confondre les coses i penso que no es pot associar el consum de drogues amb els fenòmens juvenils, perquè ni tots els consumidors de pastilles són joves, ni les pastilles són consumides només

a les festes de música electrònica. D'altra banda, hem de pensar que consumir drogues és un fet que depèn de cadascú, directament relacionat amb factors socials, econòmics i en primer terme, culturals, però de cap manera s'ha d'associar a una forma de música. No es pot acabar amb el consum d'èxtasi per molts controls que es posen i molts milions que es dediquen a combatre el tràfic, potser les institucions haurien d'invertir més en fer persones amb capacitat crítica i conseqüents amb el que fan, però per fer això es necessita alguna cosa més en el panorama cultural del país que consumir telebasura o futbol.

Activitats de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA

L'historiador, dermatòleg i gastrònom palestí Salah Jamal durant les Jornades Cinga

23 d'abril, dia del llibre i la rosa

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA participarà en les populars parades de llibres i roses a la rambla del Cegonyer de Fraga el proper 23 d'abril, dia del llibre. Aquesta activitat coincideix amb la celebració de la tradicional festa fragatina del «Dia de la faldeta», esdeveniment que afavoreix la concentració d'una multitud de conciutadans a l'esmentat passeig.

Aquesta commemoració és un autèntic aparador anual de les novetats editorials en el camp de la cultura realitzades per institucions i entitats de la comarca. A més, constitueix un lloc idoni a l'hora de donar a conèixer les activitats de la nostra associació i per a la captació de nous socis.

Enguany, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA promocionarà les dues darreres publicacions. Per una part, el número 19 de la col·lecció «La Sitja» Soy aragonès o sóc aragonès —una anàlisi de la construcció de la identitat i el sentiment de pertinença a la comarca del Baix Cinca— del sociòleg fragatí Ceci Lapresta Rey i per l'altra, el número 5 de l'anuari *Cinga* corresponent a l'any 2001.

La primera de les dues publicacions se centra en analitzar els trets particulars (lingüístics, culturals, geogràfics, etc.) de la comarca del Baix Cinca i el seu pes específic en la construcció de la identitat i sentiment de pertinença a un determinat col·lectiu.

Pel que fa a l'anuari *Cinga*, s'ha de dir que aquest està dedicat a la immigració al Baix Cinca. La primera part conté la recerca de Manuel Quílez, llicenciat en Geografia i guanyador de la Xa Beca d'Investigació «Amanda Llebot» 1999 convocada per l'IEBC-IEA «Immigrants i temporers estrangers al Baix Cinca»; i la segona, una sèrie d'articles sobre diferents aspectes de la immigració (serveis socials, ensenyament, etc.), la major part d'ells presentats el passat mes de novembre en les IV Jornades Cinga 2001 «Immigració al Baix Cinca».

Les jornades *Cinga* tenen l'objectiu de proveir d'articles l'anuari del mateix nom. L'Institut d'Estudis del Baix Cinca IEA va considerar oportú centrar la 4a edició de les jornades i anuari del 2001 en el tema de la immigració a la nostra comarca.

Pep Labat

Església de Santa Maria de Xalamera

■ Elena Cebrián

L'església de Santa Maria de Xalamera es troba situada en un antic ramal del Camí de Sant Jaume, que venia de Catalunya a través de Fraga i que passava posteriorment pel Monestir de Sixena i per Osca, i, per aquest motiu s'hi celebra una romeria anyal el dia 25 d'abril, sent-ne el seu dia principal el dia de Sant Jaume (25 de juliol) de cada Any Sant. La construcció de l'actual edifici com a part d'un conjunt monàstic data de finals del segle XII, i la seua ubicació es va fixar als afores de la vila, en un altiró que domina el riu Cinca. Degut a la seua localització en un indret aïllat, aquesta església rep el nom d'ermita, tot i tenir totes les característiques d'un gran temple medieval.

Exteriorment és un bell edifici romànic amb planta de creu llatina de braços molt curts d'una sola nau de creuer i tres àbsides semicirculars, malgrat que només el central resta carregat en planta a l'exterior.

Conserva encara, formant part de les mateixes parets, els

seients de pedra on es reunien els monjos del cor.

La porta principal, situada al peu de la creu, amb orientació oest, està constituïda per sis arquivoltes sobre columnes amb capitells, la decoració dels quals està formada per motius vegetals i escenes de la Bíblia, en què els arcs de la part superior, anomenats arquivoltes, també es van posposant progressivament per tal de donar una sensació de profunditat. Aquestes arquivoltes arrenquen a partir de dues sèries de sis columnes, cada una de les quals acaben en un capitell amb figures esculpides.

A la part superior de la façana principal, s'hi situa una finestra que es decora a tall d'una nova portalada en miniatura i que consta de tres arquivoltes amb els seus corresponents capitells i columnes, amb la característica que, per la part que dona a l'interior del temple, es repeteixen també les arquivoltes, capitells i columnes.

És molt interessant el cimbori, amb torrassa octogonal, clàssic de les construccions temple-

res, situat sobre el creuer amb cúpula de forma semiesfèrica recolzada sobre quatre trompes.

L'església ha estat recentment restaurada per la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Diputació General d'Aragó, ja que es trobava en un estat de complet deteriorament. Amb aquesta restauració s'ha pretès detenir el procés de degradació de

l'edifici, afectat de diferents patologies, mitjançant una reparació general que elimini les causes que l'estaven afectant, fonamentalment la humitat que havia produït el deteriorament de la part inferior dels murs. També s'hi ha restituint tots els elements originals que han estat mutilats o que s'han degradat irremissible-

ELENA CEBRIÁN

ment al llarg del temps.

Finalment, s'ha intentat dotar l'edifici i el seu entorn de les condicions necessàries per poder ser visitat i utilitzat en els cerimonies religioses o festives, tradicionals a la comarca, amb dignitat i confort.

La inversió realitzada en aquesta obra ascendeix a 19.748.118 de pessetes.

Comença l'avaluació de l'Aiguabarreig per part del govern de la Generalitat

■ Guillem Xacon

Entre març i maig es realitza l'avaluació de l'espai natural de l'Aiguabarreig, una anàlisi exhaustiva de l'espai natural a cavall entre el Segrià i el Baix Cinca, fins al límit septentrional de les comarques del Matarranya i la Terra Alta i que durà a terme l'entitat que impulsa la gestió d'aquestes contrades, l'Estació Biològica de l'Aiguabarreig.

Es tracta d'un projecte del Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya,

que ha estat encarregat a la Institució Catalana d'Història Natural i que ha triat precisament l'Aiguabarreig com a àrea pilot per experimentar la metodologia.

L'objectiu d'aquesta avaluació és valorar l'estat de tots els espais naturals protegits de Catalunya i la seua gestió. En efecte, després de ponderar els criteris que proposa la Comissió Mundial d'Espais Naturals Protegits, com ara la importància nacional o global, vulne-

rabilitat, gravetat de les amenaces o els impactes, tot plegat des d'un context nacional.

L'opció d'aquesta avaluació és la basada en una metodologia centrada en els resultats, la qual cosa implica la valoració també del context, la legislació, la planificació, els mitjans, els processos, les activitats i els serveis dels espais naturals protegits.

El nombre d'indicadors per a cadascun d'aquests grups és molt variable. Des d'un sol

indicador mixt per al grup de processos fins a 24 indicadors per al grup de context.

En conjunt, s'han definit 88 indicadors.

Amb l'experiència obtinguda a l'Aiguabarreig la metodologia s'aplicarà als cent-cinquanta espais protegits de Catalunya.

Estació Biològica de l'Aiguabarreig: <http://www.aiguabarreig.net>

Manolo Pinós Quílez, autor d'*Inmigrants i temporers*

«En la vida s'ha de ser militant per la

Manolo Pinos Quílez naix a Montalbán –Terol– el 1958. Després de passar part de la infantesa a Castelló i Almeria, fa port a Saragossa on realitza estudis de Magisteri i on els llicència en Geografia i Història. Des de fa cinc o sis anys, es confessa absorbit pel tema de la immigració sobre la qual està desenvolupant la seua tesi de Doctorat. Cap a l'any 75 contacta amb la Ribera del Cinca i hi estableix relacions familiars. L'any 1999 va ser becat per l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i enguany, finalment, ha tingut el plaer de veure editat el seu treball.

Pregunta: La consciència social, Manolo, que, si m'ho permetes, traspues, és heretada

o adquirida?

Resposta: A Almeria, on transcorre la meua infantesa, vaig comprovar com els conveïns es veien obligats a emigrar cap a Alemanya. Ara, els fills d'eixos conveïns són els que reben immigrants i, a voltes, sembla que s'obliden del seu passat. Treballant de mestre a l'Almunia també me n'adono dels problemes de les famílies que vénen de fora i de la seua canalla a les nostres escoles: primer espai-horitzó del problema de la immigració en què m'endinsó és el Baix Cinca.

P. Laïc o religiós?

R. Pertanyo a SOS Racisme Aragó. He col·laborat amb el Seminari d'Investigació per la pau, de Zaragoza. Tinc un

compromís social profund i que entenc com necessari: estic totalment immers en aquest món...

P. Marginal?

R. No. Tot i que entenc que la gent ho vegi així, jo no ho diria així.

P. Militant?

R. Absolutament. Tot i que no pertanyo a cap partit polític. En la vida s'ha de ser militant. Lluitar per la igualtat i la dignitat de les persones independentment de la seua raça, color, o religió, hauria de ser un compromís de tothom. Intentar construir un món més just i solidari per als nostres fills i filles és una utopia en què val la pena creure.

P. Què has pretès amb el llibre?

R. Primer de tot, radiografiar la realitat de la immigració a la nostra comarca; en segon lloc, explicar com la immigració esdevé un fet inevitable –afortunadament– i alhora necessari i, a més imparabile.

P. Afortunadament?

R. Ho has sentit bé. Les societats tancades s'anquilloren, les obertes, en canvi, progressen i creixen. En una terra de fronteres, quan més diluïdes estiguin, millor. Les fronteres, els murs són signes d'intolerància. En realitat, al meu parer, no n'hi hauria d'haver, de fronteres ni de murs.

Aquestes terres, econòmicament, conformen un mercat de treball i necessitem els immigrants. I ells, per suposat, ens necessiten. S'haurien d'articular mesures des de tots els angles per tal que la integració fos possible.

P. Més objectius...

R. Denunciar la situació en què viuen. Les condicions de salubritat dels habitatges, la temporalitat... i, alhora, fomen-

tar l'acceptació, la integració de tots aquests éssers humans per part dels nostres conciutadans.

P. En el llibre, queda clar a què han vingut, què busquen i què hi estan trobant?

R. Busquen treball: els va la vida. Busquen un treball però, d'entrada, com a primera idea, no per quedar-s'hi. Ara, qual-sevol arrelament els pot fer replantejar-se la situació.

No poden, a més, tornar: als seus països hi ha una enorme degradació social, política i econòmica. La seua situació, a voltes, és tan difícil d'imaginar... Per a un europeu, que només n'ha sentit parlar... o que ho ha vist per la televisió... En fi, no és el mateix ser espectador que protagonista d'una tragèdia.

A més, quin futur poden donar als seus fills en els seus països d'origen? Si els fills han nascut ací, són espanyols! Si aquests fills són acceptats i s'integren, el pare pot pagar aquesta hipoteca, el pare pot pagar el *peatge* de quedar-se.

«Els polítics no poden fer política partidista amb un tema tan delicat».

P. De veritat creus que podem, com afirmes en el teu llibre, que podem construir el futur junts?

R. Si ho volem fer malament, podem fer com a Gran Bretanya, on s'han creat *guetos*, ciutats separades, que només han suposat fonts permanents de conflictes.

La meua opinió és que s'ha

a igualtat i la dignitat de les persones»

de crear una societat mestissa on tots els ciutadans –i per tant, també els immigrants– siguin ciutadans de ple dret. S’ha de tendir cap a una igualtat de drets i deures independentment de l’origen de cada ú.

No estic dient que tots els que vinguen de fora s’han de fer aragonesos de *cachirulo*: caldria que s’integressen a Aragó, amb les peculiaritats de la zona, això seria bo. No obstant, aquesta futura societat –és la meua opinió– esdevindrà un context social amb el millor i el més positiu nostre i el millor d’ells... sempre amb els drets humans com a referència bàsica.

P. Però com lograr aquesta integració? No deu ser una cosa fàcil quan hi ha tants problemes. Quina pot ser la via?

R. L’escola pot ser aquesta gran via, el bastió de l’acceptació mútua, de la multiculturalitat, de la llar on les diferències siguin concebudes o enteses com a fet identificador, mai discriminador. El nen accepta millor que ningú la integració... a poc que la família hi aporte el seu sentit d’igualitarisme amb els nens d’arreu del món.

P. Un 5% de la població, no més, veu en la integració un problema...

R. Aquesta xifra reflecteix desconeixement. Podria semblar bona, però si hi aprofundim pot suposar una sorpresa.

P. I la resta...? De debò que la *majoria silenciosa* no ho veu com un problema?

R. La majoria de la població rep del fet migratori una impressió, una imatge indubtablement negativa. Es parla i es parla de les pateres, quan el fet és que el 99% dels immi-

grants no han vingut en pateres! Però aquesta és la imatge que des dels mitjans de comunicació se’ns envia. La sensació d’*invasió* fa trontollar els plantejaments de molta gent, quan la proporció d’immigrants encara és molt baixa en comparació amb altres països com ara Gran Bretanya, França o Alemanya. Cal recordar que més de dos milions d’espanyols resideixen fora de les nostres fronteres i no els considerem invasors de res.

Injustament s’identifica immigració amb delinqüència, amb màfies. És injust. Perquè no pensem que més de 700.000 estrangers cotitzen a la Seguretat Social?

P. Responsabilitzes als mitjans de comunicació?

R. La responsabilitat ha de recaure en cada ú de nosaltres. El que dic és que sí que tenen la responsabilitat els mitjans de comunicació de presentar el fenomen migratori amb una visió ajustada i objectiva, fugint de sensacionalismes i de portades... la majoria silenciosa, tot i estar sent bombardejada des dels mitjans de comunicació d’una manera negativa, és capaç d’entendre aquests plantejaments, de copsar la part positiva de la immigració. Això és el que afirmo.

P. I els polítics? Com poden contribuir a l’acceptació del fet migratori?

R. Els responsables polítics no han de *jugar* a fer política partidista amb un tema tan delicat. Les seues propostes s’han de basar en els drets humans. No hi ha una altra via.

P. Què n’opines de la Llei d’Estrangeria?

R. Que no, que no. Està correguda davant el Tribunal Constitucional. Només per la

manca de coordinació de la política de fluxos migratoris, i de contingents ja es desqualifica per si mateixa. Deixa molt a desitjar...

P. Tot i això, es pot arribar a un nivell on hi haja perill d’explosió social... o no?

R. Cal fugir d’allò que alguns anomenen «*llindar de tolerància*», que fa referència al nombre d’immigrants que una comunitat, comarca, poble,... etc. poden integrar sense distorsions socials. L’immigrant només decideix arrelar-se en una comunitat quan hi troba treball i futur. Si no hi troba aquest dos factors, se’n va. Ell mateix s’autoregula

P. No hi ha possibilitat de conflictes...

R. Hem de ser pràctics. Hem de ser realistes. Hem de ser conscients que aquest procés no serà fàcil. Ningú ha dit que siga fàcil. Sempre n’hi haurà de problemes a nivell de persones individuals –obrer/amo, veí/veïns, competència en els treballs...– però mai conflictes de grup o d’ètnia.

P. Creus que poden aparèixer partits o grups racistes, tipus Lepen?

R. Poden aparèixer. S’ha d’estar sempre a l’aguait. No s’ha d’abaixar la guàrdia. La situació, amb tot, no és propícia: hi ha grups de *skins*... sí... però precisament aquest perill, per mínim que siga, dona o hauria de donar sentit a la militància progressista que tots hauríem de tenir en favor dels drets humans de tots, independentment del color, la raça, la llengua, la religió,... independentment de l’origen.

P. I el perill de formació de *guetos*?

R. La pobresa, el valor dels lloguers, la dificultat de trobar pisos... poden fer que algun

barri, alguns carrers, esdevinguin guetos. A cap immigrant li agrada viure en cases que cauen, en condicions tercermundistes. Facilem-los l’adquisició de pisos, i aquest perill no es donarà.

P. Per acabar, i tornant al Baix Cinca, quin futur li veus?

R. Crec que la immigració estable creixerà, canviarà la composició, s’imposaran els ciutadans de l’Europa de l’Est –lituans, búlgars...–: aquest fenomen anirà lligat a l’ampliació de la UE en el 2003: molts d’ells arrelaran.

Els temporers seguiran amb els problemes d’allotjament amb les dificultats d’adaptació... amb els problemes de sempre. Tal volta, adequant-ne els allotjaments es concentren, com ha passat, a pobles com ara Osso de Cinca, Saidí, Alcarràs, Tamarit, Altorríc...

«Els empresaris s’han d’implicar més en millorar les condicions de vida dels treballadors».

Els mateixos empresaris –tot s’ha de dir– s’hauran d’implicar més, amb les pertinents ajudes institucionals, en la dignificació de les condicions de vida dels treballadors.

I el futur està també als nostres carrers, a les nostres places, als nostres col·legis, on eixa canalla que està aprenent a jugar, a riure i a créixer junts, està, ja, construint eix futur intercultural de què hem parlat.

D. Sarrau

Jordi Carbonell i de Ballester

El 18 de març, la Generalitat de Catalunya va lliurar la Medalla d'Or a Jordi Carbonell i de Ballester. El decret de concessió n'adduïa la lluita política i en reconeixia l'estudi i divulgació de la cultura catalana. Coneixent la seva persona i la història recent del nostre poble, hi ha molts més motius.

Filòleg i polític, Jordi Carbonell va nàixer a Barcelona el 1924. Va ser primer director de la *Gran Enciclopèdia Catalana*, membre de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, vicepresident de la Universitat Catalana d'Estiu de Prada de Conflent, professor de la Universitat Autònoma de Barcelona—expulsat a la dictadura franquista—, i catedràtic de literatura catalana a la Universitat de Càller (Sardenya). Com a polític, destacà molt aviat en l'oposició anti-franquista i fou membre de l'Assemblea de Catalunya. Va coorganitzar la Diada de Sant Boi de Llobregat de 1976, on va orar brillantment, destacant la frase «que la prudència no ens faci ser traïdors». Formà part del moviment Nacionalistes d'Esquerra. Avui, presideix Esquerra Republicana de Catalunya.

A la Franja de Ponent, en els últims 15 anys hi ha desplegat una gran activitat científica i presencial. Des de la direcció de l'Oficina d'Onomàstica i Toponímia de l'IEC ha endegat l'estudi de la *Toponímia Major de la Franja*, visitant-ne tots els pobles. L'any 1992 intervingué brillantment en les Jornades Culturals de Calaceit, i també a les de 1995. Des d'aquestes pàgines, la nostra més entranyable i cordial felicitació.

Joaquim Montclús

Els reptes de la Ribagorça

■ Aleix Castellnou

AJUNTAMENT DE TREMP

El despoblament és un dels mals endèmics de les zones rurals de muntanya. A la Ribagorça, la desertització humana s'ha estès en els darrers anys considerablement, segons informen les dades més o menys objectives que hom té a l'abast. El més preocupant és que no sembla haver-se trobat encara la manera de posar-hi aturador: on sigui la gallina dels ous d'or es desconeix. La reconversió turística de la zona podria representar una solució, perquè això ha funcionat en casos anàlegs. Ha funcionat, sobretot, econòmicament, restant així garantida si més no la supervivència dels minvants nuclis rurals muntanyencs. Els efectes del turisme, tanmateix, es deixen notar en molts sentits, bé que no sempre de la manera que fóra desitjable. A la Vall d'Aran, una zona turística de primera fila, per exemple, l'aranès i, per això, la cultura tradicional aranesa, no són més que folklore. Però no hi ha més remei: o turisme o res.

Pel que fa a la Ribagorça, *TdF* informava el mes passat que representants de la Mancomunitat i del Consorci del Montsec, han arribat a un acord per explorar turísticament l'entorn del

pantà de Canelles, que administrativament pertany a Catalunya. Revifar la zona és, possiblement, l'objectiu a què en últim terme es vol arribar. Es diu també que amb l'acord es vol preservar la gran riquesa natural que ofereix l'entorn, així com fomentar la pràctica dels esports fluvials i de muntanya.

Farà uns mesos, d'altra banda, l'Ajuntament de Tremp, municipi del Pallars que frega la Ribagorça, en estreta col·laboració amb la Fundació Territori i Paisatge de Caixa Catalunya, va presentar davant dels mitjans de comunicació un projecte batejat com *La Vall dels Voltors*. L'objectiu es promocionar turísticament la Terreta, una superfície trempolina que limita amb la localitat ribagorçana d'Arén, i on, segons sembla, hi viuen més de cinquanta parelles de voltors. De persones, potser no n'hi ha una dotzena, malgrat que aquest terreny, d'unes 800 hectàrees, comprèn les localitats d'Orrit, Masos de Tamúrcia, Espluguerra Serra, Castellet, Aulàs i Sapeira—totes agregades a Tremp i abandonades o bé semiabandonades. Fóra bo que, com a estat a propòsit del pantà

de Canelles, la Ribagorça resseguís els voltors que planen pels seus dominis, on també en deu haver, per tal d'afegir-se al projecte i revifar així els nuclis de població veïns als esmentats. En altres regions d'Aragó es treballa en el projecte *Buitres sin Fronteras*, orientat a la conservació d'aquesta au de carronya. Aquest és, de fet, un projecte transpirenaic, i es duu a terme des de la regió francesa d'Aspe-Beon i de les aragoneses de Riglos i Santa Cilia de Panzano. I a Binaced, finalment, hi ha un col·lectiu anomenat Fondo de Amigos del Buitre que fa anys que treballa en aquesta mateixa tasca, bé que amb la intenció d'atreure el turisme.

Es fa difícil dir si tots aquest projectes culminaran tal com es previst. En el pitjor dels casos, podria donar-se que l'essència feréstega d'aquests magnífics territoris acabés en algun compte bancari. De moment, però, no sembla haver-hi cap alternativa al turisme. I, en qualsevol cas, a la Franja, la col·laboració entre els catalans i els aragonesos sembla ser la millor manera de continuar existint preservant alhora la nostra identitat.

Foment proposa desdoblar la N-240 entre les províncies de Lleida i Osca

■ Rafel Ventura

Els tècnics del Ministeri de Foment han decidit que la futura autovia Lleida-Osca es faci a partir del desdoblament de l'actual traçat de la N-240 per Almacelles, Binèfar i Montsó. De tota manera, Foment també té la intenció de fer al mateix temps un tram d'autovia que discorrerà en paral·lel a la N-230 de Lleida a la població de Castillonroi però no continuaria per la Llitera. Els tècnics de Foment han enviat els estudis informatius d'aquests dos traçats al Ministeri de Medi ambient per la declaració de l'impacte ambiental com a pas previ per a la redacció definitiva del projecte constructiu. Aquestes infraestructures s'haurien d'iniciar a partir del 2002 i haurien d'entrar en funcionament abans del 2008.

En un principi quan es va començar a plantejar unir Lleida i Osca a través d'autovia

sempre s'havia parlat de desdoblar l'actual N-240 que entra a la Llitera pel sud des d'Almacelles i fins a Binèfar. Aquesta opció ha comptat sempre el suport dels ajuntaments del traçat, de la diputació d'Osca i del propi govern d'Aragó.

Davant la possibilitat de fer aquesta autovia, un grup d'ajuntaments del nord del Segrià i de la Llitera Alta amb el suport de la Diputació de Lleida van plantejar un traçat alternatiu que discorria paral·lel a la N-230 des de Lleida i fins Alfarràs per travessar per la Llitera Alta entre Alcampell i Tamarit i per Sant Esteve de Llitera per continuar amb el desdoblament de la N-240 entre Binèfar i l'Almunia en direcció a Osca.

Aquests ajuntaments veien en la possibilitat de l'autovia Lleida-Osca treure l'actual N-230 de l'interior de municipis com Alguaire, Almenar o

RICARD SOLJANA

Vista general de Sant Esteve de Llitera

Alfarràs que suporten un volum molt important de transit i la Llitera Alta tenir pel mig de la comarca un eix important de comunicació com seria l'autovia Lleida-Osca.

Al mateix temps, el Partit Popular anunciava en plena campanya de les últimes eleccions generals que tenia la intenció de convertir en autovia l'actual N-230 des de Lleida i fins

a la Vall d'Aran.

La decisió dels tècnics de Foment que s'ha conegut aquest mes de març contempla fer l'autovia Lleida-Osca per la N-240 i al mateix temps contempla, en part, l'anomenada opció nord de Lleida i fins a Castillonroi a la N-230 però descarta continuar el traçat per la Llitera Alta com pretenien els ajuntaments d'aquesta zona.

TOT ENSENYANT LES DENTS

Arròs i disseny

■ Ramon Sistac

Diverses circumstàncies d'ordre professional m'han portat en els darrers mesos a voltar pel País Valencià. He viatjat sovint per les terres de Castelló i, el darrer camí, he fet un «tour» per les tres capitals: Castelló, València i Alacant. Malgrat la feina, quan viatjo m'agrada prendre'm unes hores per a perdre'm i passejar tot fent-me el desvagat, però amb les antenes posades i tota la meua capacitat d'observació a punt. Açò em permet de fer-me una idea de l'estat de les coses al carrer: l'ús de la llengua (quant i com es parla, deformació professional meua), però també l'arquitectura, l'urbanisme, l'activitat cívica i cultural, el mobiliari urbà, les marques dels automòbils, les llibreries i les pastisseries, la gastronomia popular... En definitiva, sóc una mena de doctor Livingstone de vella escola, que viatja posseït pel sagrat deure de l'observació científica.

Si teniu la paciència de llegir les presents conclusions provisionals dels meus viatges us diré que, pel que fa a la llengua, el català es manté prou viu i potent als pobles, i les localitats mitjanes no difereixen gaire de les de Catalunya en l'ús de

carrer. Ara bé, l'ús públic escrit (cartells, retolació de botigues, etc.), tot i que varia molt segons els llocs i els ajuntaments, ben sovint recorda el que hi ha a la nostra pobra i dissortada Franja, amb l'agreuja que allà el valencià és llengua oficial de fa més de vint anys. A les capitals, se sent habitualment pels carrers de Castelló, esporàdicament als de València i, quan sents algú que el parla a Alacant, el convides directament a beure. He sentit parlar més català a Osca o a Saragossa (capitals) que a Alacant ciutat.

Pel que fa als altres aspectes, el País Valencià em recorda aquelles persones que són guapíssimes però que van fetes uns carnestoltes, i no se'n adonen o no se'n volen adonar. De nord a sud –i a la costa en especial– és un desastre urbanístic que amaga i embastardeix viles boniques i paisatges esplèndids. El famós disseny valencià només es coneix en els bars de copes i en algun carrer privilegiat. Pertot arreu impera el mal gust innat en el capitalisme salvatge, capaç de crear monstruositats com Benidorm, imitació barata i tercermundista de Nova York.

I el poble fidel? Doncs, com a mínim molts, tenen la poca gràcia de votar Zaplana, que és el pare i líder de tot aquest despropòsit, i que ara demana aigua de l'Ebre per a regar camps de golf. Em consta, però, que n'hi ha bona cosa que tenen molt d'enteniment. Alguns, fins i tot, amb prou sensibilitat per a fer un arròs amb tonyina i cloïsses que difícilment oblidaré. Però això ja és matèria d'un altre article.

TGV i Franja

■ Josep Mauri

Vull ser dels primers a divulgar la notícia: el TGV circularà per damunt terra o, més ben dit, pedra, de la Franja, durant més de cent km.

Què bé! pensarà el lector, sabent que la Franja no és més ampla de trenta km, suposant que el govern haurà estat per fi sensible al clam de «Terol existeix!» i creient que des de Fraga faran un ramal cap al sud, direcció Mequinença, Calaceit, Vallde-roures...o, per contra, potser cap al nord, direcció Tamarit, Benavarri, Benasc, Viella. Es facilitaria, en aquest cas, el desplaçament a la neu de la família reial i de tota la cort. Tota la cort de manaires i llep... que sempre els envolten. Penseu que aquesta opció nord, es podria estalviar el cost de les expropiacions, ja que es podria bastir, aprofitant la «cabanera», el vell camí ramader que seguei-

xen el grans ramats, en els seus viatges estacionals als prats d'alta muntanya. A canvi, ovelles i pastors haurien de tenir dret a viatjar de franc en la nova línia fèrria. En segona classe, és clar. Ep! De cap de les maneres vull discriminar ovelles i pastors, separant-los de la resta de viatgers; més aviat penso en la seua seguretat perquè, de segur que els vagons de primera s'escurçarien amb més d'un llop. Bé, parem de divagar i anem al gra. No serà ni nord ni sud. Els trens aniran en direcció est-oest.

I com que direcció i quilòmetres no quadren, ho explicaré. Al Baix Cinca, com a gaire bé tota la depressió de l'Ebre, la pedra que més abunda és el sauló, de poca consistència, no apta per suportar el pes dels combois del TGV, per això, per a fer la llarga llera de pedra per on circularan els trens, s'ha anat

a buscar aquesta pedra al tossall de Soriana, als límits Llitera-Ribagorça. Allí, la pedra és d'un granit duríssim, *negreny* en diem per aquells pobles.

Soriana, avui despoblada, és un agregat d'Estopanyà. Havia tingut *fins* a sis cases, i si arribeu fins allà, us trobareu amb un paisatge sorprenent per a la comarca, fins i tot, una mica irreal: enmig d'un soroll eixor-

dador i darrere unes altes tanques metàl·liques, hi veureu atrafegades excavadores, cintes transportadores i d'altres màquines que no sé identificar i, a més, un rosari de camions de gran tonatge que circulen amunt i avall sense parar, carregats de la pedra que necessita el TGV.

I ara la pregunta del milió: això porta o portarà beneficis per a la comarca?

La plataforma de les llengües minoritàries d'Aragó es reuneix a Benavarri

■ J.G. Castany

El passat mes de març es va reunir la Plataforma per a la defensa de les Llengües Minoritàries d'Aragó (PDLLMA) a Benavarri amb la intenció de revisar l'estat de l'avantprojecte de Llengües d'Aragó i el cor de la gent que forma la dita Plataforma. La sensació general és que hem fet tot el que hem pogut, que hem estat a punt d'arribar al cim, a punt de veure una llei que cooficialitzés el català i l'aragonès, i a punt de veure reconeguda la nostra dignitat per part de la Comunitat Autònoma Aragonesa. Que només ens queda el miracle que el Partit Popular gire els ulls cap a les Illes Balears on és cooficial el català, a Catalunya on és oficial el català amb el seu vist i plau, al País

Valencià, on s'acaba de reconèixer pel Partit Popular la unitat de llengües –dieu-li valencià, català o mallorquí...– i on és oficial el valencià: un miracle i, alhora, una cosa tan senzilla i realista.

S'ha parlat de seguir explicant a tothom la Llei de Llengües, les seues virtuts i els seus defectes, arribar a tots els racons, a totes les viles, a totes les entitats. I s'ha parlat –cosa que decidirem el mes d'abril i que a hores d'ara ja se sabrà– sobre si tirar endavant un recollida de firmes que, per allò de la Iniciativa Popular, obligui d'una vegada per totes al Parlament a prendre una decisió històrica.

Caldrà arribar a les deu mil firmes o el conseller Callizo

serà capaç d'emular l'Adolfo Suárez legalitzador del Partit Comunista d'Espanya contra les forces ferotges de la caverna? La Història ha premiat l'expresident per la seua valentia, la Història ha premiat el gran

cabdill que tallà en sec el nus gordià...què farà la Història amb el conseller Callizo? En tots dos casos, el vent de la Història va arrabassar l'oposició. Oposició fantasmal, tot s'ha de dir.

Humbert Roma a *El triangle*

Humbert Roma ha estat nomenat director de la revista setmanal *El triangle*, una publicació única en el panorama de la premsa catalana i en català. Roma, amb una llarga i gran trajectòria professional, havia estat periodista de moltes publicacions històriques –*Tele-exprés*, *Canigó*, *Gramma* (de la qual va ser director)...– i últimament director de *La Terra*, la revista del sindicat Unió de Pagesos. Periodista de prestigi reconegut en tot el gremi de la premsa escrita, és una persona que té moltes relacions i vincles amb la Franja que sempre ha mostrat interès i sensibilitat per les qüestions de les nostres comarques i de la nostra gent. Des d'aquest paper el felicitem pel nomenament i alhora li desitgem grans èxits en la seua nova comesa.

Mags i il·lusionistes de tota Espanya invaeixen els carrers de Tamarit

■ J.M. Latorre

Durant els dies 8 i 9 de març va tenir lloc a Tamarit de Llitera la III Trobada de Mags en homenatge a Florences Gili.

José Florences Gili conegut com a «Predistigitadors de Reis i Rei de Predistigitadors» va néixer a Tamarit el 1872. Crear els jocs de predistigit ràpids, actuar en els millors teatres del món i crear en 1948 la Societat Espanyola d'Il·lusionisme. Morir en accident de cotxe l'any 1944.

La trobada organitzada per Col·lectiu pro-Tamarit i el Circulo d'Il·lusionistas del Altoaragón ha reunit uns 150 professionals que han sabut consolidar amb el seu treball i el suport del públic a Tamarit com a Capital de la Màgia.

Els actes van començar el divendres amb la Màgia Golfa pels pubs i es va clausurar el diumenge amb una conferència

a càrrec del Màgic Andreu. Tots els actes van tenir un gran èxit d'assistència, no solament els gratuïts sinó també les dos gales de pagament on ràpidament es van exhaurir les entrades.

També els mags estaven satisfets per bona organització, la acollida per part del públic i pels actes preparats exclusivament per a ells.

Molt mags han repetit d'edicions anteriors i altres han acudit per primer cop però ja han comentat el desig de tornar. Es van reunir artistes de diverses generacions, mags de 18 fins a 87 anys. Per primera vegada van actuar junts Manuel Tena, Etcheverry i Oriol i Tino considerats els millors mags d'Espanya de Màgia de prop.

Esperem que la màgia continue viva i gaudir en properes trobades d'aquesta màgia a l'abast de tothom.

Gala a l'aire lliure

Monòlit dedicat a Florences Gili

Premi Guillem Nicolau

El Departament de Cultura i Turisme del Govern d'Aragó convoca el Premi «Guillem Nicolau 2002» a la creació literària en català d'autors aragonesos o relacionats amb Aragó. Ordre de 2 d'abril de 2002 i BOA de 12 d'abril.

Les bases del premi són:

1. Premiar una obra de creació literària d'autors aragonesos o relacionats amb Aragó.
2. Les obres hauran de ser originals i inèdites en qualsevol gènere amb una extensió mínima de 100 folis o de 50 versos en el cas de poesia.
3. El premi consistirà en una dotació econòmica de 3.005 €.
4. Els originals es presentaran per sextuplicat, mecanografiats a doble espai per una sola cara i amb lema i pseudònim. Aquestes referències es reproduiran igualment en un sobre tancat i a dintre constarà la firma, i dades personals de l'autor.
5. Els originals es presentaran als registres de la Diputació General de Saragossa i a les oficines delegades del Govern d'Aragó.
6. El termini de presentació finalitza el 17 de maig de 2002.
7. El jurat està format pel Conseller de Cultura i Turisme, el director general d'Acció Cultural i cinc vocals.
8. Les obres no premiades podran recollir-se al Servei del Llibre i les Biblioteques.

Les bases completes de la convocatòria 2002 es poden consultar a <http://otal.aragob.es/cgi-bin/bole/BOLETIN?CMD=VERDOC&BASE=BOLE&DOCN=000069821>

Milers d'aragonesos es manifestaren a Barcelona contra el trasvassament

■ Màrio Sasot

El passat diumenge 10 de març, desenes de milers d'aragonesos, provinents de Saragossa i els més diversos punts de la regió, pertanyents a grups polítics com CHA, PAR, PSOE i IU, centrals sindicals com UGT i CCOO, i col·lectius

ecologistes com la Plataforma en Defensa de l'Ebre es donaren la mà amb catalans de Barcelona i el Delta de l'Ebre, valencians, murcians, navarros i càntabres per a mostrar la seua opinió contrària al Pla Hidrològic del PP i el seu

projecte de trasvassament de l'Ebre a terres de Llevant.

Encapçalant la delegació aragonesa hi eren els més alts representants del govern autònom, el president Marcel·lí Iglesias i el vicepresident José Àngel Biel, els líders sindicals

Jesús Membrado, d'UGT i José Luis Tordesillas, de CCOO, el Justícia d'Aragó i els presidents de les diputacions de Saragossa i Osca, entre altres.

Més de tres-cents autocars transportaren a la capital del Principat a gents del pla i de la muntanya, de les comarques de Las Cinco Villas i petits pobles dels Monegres, com Monegrillo i Farlete. «Tenim les terres a 10 quilòmetres de l'Ebre i no podem regar» – ens deia el batlle de Monegrillo, Francisco Javier Martínez.

Eren notòries i remarcables les absències de dirigents de municipis i organitzacions de regants de la Franja, com els de la Comunitat de Regants del Canal d'Aragó i Catalunya i del Sindicat Central de Regants del Riu Matarranya.

Francho Nagore publica un llibre sobre les fronteres lingüístiques d'Aragó

■ Artur Quintana

En Francho Nagore ha publicat fa poc a l'editorial Rolde de Saragossa un llibre, *Os territorios lingüísticos en Aragón*, que havia estat preparat per a un seminari sobre normalització lingüística de l'aragonès i el català a l'Aragó, convocat per la Fundación Iniciativa Aragonesa, en col·laboració amb la Unió Europea, el 14 de novembre de 1998 a Saragossa, quan semblava que faltava poc de temps per a proclamar i aplicar la Llei de Llengües de l'Aragó, i ningú no s'imaginava que aquesta llei quedaria aparcada per part de les Corts i el Govern de l'Aragó fins no se sap quan, defraudant els esforços i esperances que s'hi havien posats. El text d'en Nagore que ara es publica segueix essent tan actual

com quan es va preparar aviat farà quatre anys. I serà molt útil per quan les Corts i el Govern de l'Aragó decideixen posar fi a l'actual discriminació lingüística al nostre país, on els ciutadans, en clara contradicció amb els principis democràtics, són tractats de manera diferent segons parlen una llengua o una altra: si parlen castellà tenen tots els drets lingüístics, si parlen aragonès o català no en tenen cap.

En Francho Nagore pledeja bàsicament per un estatut territorial per al català i l'aragonès a l'Aragó, és a dir, que aquestes llengües siguin oficials als territoris on es parlen. I per a això, és clar, s'han de determinar aquests territoris, cosa que en Nagore fa amb molt de detall

al seu llibre. La situació és clara a l'hora de marcar la frontera entre el català i el castellà, però no ho és tant en fer-ho entre l'aragonès i el castellà i entre aquella llengua i el català. Nagore informa en el seu llibre de tots els treballs que s'han fet, directament o indirecta, sobre les fronteres lingüístiques a l'Aragó des del segle XIX, oferint-ne resums i comentaris, i acompanyant-ho tot plegat de nombrosos mapes. I gràcies a aquesta informació Nagore es troba en condicions d'afegir en el seu llibre moltes precisions de detall a la llista de municipis adscrits a una o altra llengua que acompanyava l'«*Avantprojecte de Llei de Llengües de l'Aragó*» i que establia així les fronteres

lingüístiques a l'Aragó. El llibre d'en Nagore es una obra bàsica de consulta per a qualsevol qüestió sobre el tema aquest de les fronteres lingüístiques al nostre país, i hauria de ser de lectura obligada per als nostres parlamentaris, perquè ja d'una santa vegada posen fil a l'agualla i legislen com cal, i apliquen les lleis per a acabar amb la discriminació lingüística a l'Aragó a què abans he al·ludit.

GALERIA DE PERSONATGES

Txema Millanes: El tenedor alegre

«La base de la meua cuina és la fragatina, però imbricant-la en les noves tendències»

■ Dolors Sarrau

Txema Millanes va popar de sa mare l'afició per la cuina. La pensió que tenien obligava a mantenir un menú digne per als pensionistes i com que a ell no li agradava «ni fregar ni anar a la guerra» va decidir-se per la cuina-cuina. Ara dirigeix el Bar Sònic, situat a la Rambla del Cegonyer, de Fraga. Abans va realitzar estudis a l'escola ARNADI de Barcelona i també esporàdics cursets d'estiu d'alta cuina que la Universitat Internacional Menéndez Pelayo ha desenvolupat pel Pirineu Aragonès. Pel seu bar passa una bona part del jovent de la ciutat, estudiants i gent de bon rotllo, com el que té ell. L'ajuden la seua dona, la Mª Antonieta, –amb qui es va casar, en català– i els seus cunyats i amics. A més del bar, fa demostracions des de fa anys fora de Fraga –Altorcicó...–, i dins –les Ames

de Casa, Casa de la Joventut, Radio Fraga...–: Durant cinc anys ha dirigit el *catering* de la Groove Parade de la Florida 135, als Monegres. Li agrada remarcar que la base de la seua cuina és la cuina fragatina però imbricant-la en les noves, actuals i modernes tendències. Amic del gastrònom Jaume Fàbregas, admira les delícies de la cuina mediterrània, de tota la cuina mediterrània. Les seues investigacions en busca de receptes amb arrels comuns l'han portat a diferents punts de la Mediterrània –Grècia, Turquia...– i a seguir les passes de la cuina sefardita de la qual creu haver trobat fórmules que ens hi relacionen.

Des del 2001, ell i vint-i-set amics més, «tots catalanoparlants» han creat la primera Associació Juvenil Gastronòmica i Cultural d'Aragó «i

s'ha creat a la Franja», puntualitza–: **El tenedor alegre**. Tenen estatuts i cobren quotes –«tot i que esperem que ens donin alguna subvenció». Són tots aficionats a la cuina encara que l'únic professional – i mestre– és el Txema. Planifiquen i duen a terme excursions

a cellers d'arreu a fer tasts de vins o viatges i trobades gastronòmiques i culturals a què qualsevol dels lectors de *TdF* hi és convidat. Només cal que hi contactin. Els nombrosos aficionats a la gastronomia de la Franja ja tenen un punt de referència. El primer punt.

CRÒNIQUES TAGARINES

Seus municipals

■ Esteve Betrià

Cada any quan arriba Setmana Santa –potser millor dit, les vacances de Setmana Santa–, així que podem els franjolins radicats habitualment fora del territori retornen, conformant una llarga i espesa filera, a la casa dels pares –a la pàtria– per refer-nos en cos i ànima, de les dures penúries de l'hivern. En especial enguany, tot i que on més penúries hivernals s'han hagut de suportar ha estat precisament en les poblacions del nostre allargassat territori. M'expliquen que l'Arnau (de Vilanova) de Lleida ha estat més freqüentat que mai pels habitants permanents, jòvens i vells, del nord de la Franja. El fred, el gel i, en ocasions, els anys han fet estralls en els pulmons, cors i ossos de bona part de la població del territori.

Mentre tot passejant, m'informaven, punt per agulla, dels últims fets destacats i públics –i en alguns casos no gaire públics– ocorreguts en la vila de Mequinensa m'hen sorprès en veure a la façana principal de la seu municipal d'aqueixa població del Baix Cinca una nova retolació amb el sintagma *Ca la Vila*. De què t'estranyes –m'han dit– això sempre ha estat al poble *Ca la Vila*. De què t'estranyes –m'han dit– això sempre ha estat al poble

Ca la Vila. També m'informen que a Benavarri, ben al nord de Mequinensa, han col·locat un rètol amb el sintagma *Ca la Vila* en la frontera de l'ajuntament de la capital de la Ribagorça. Pareix que, a poc a poc, l'exemple del consistori municipal de Nonasp de batejar, ja fa anys, amb el tradicional i nostrat sintagma de *Ca la Vila* està sent seguit per algunes corporacions municipals del territori. Però no sempre és així, només cal que ens atensem a la riallera població de Torrent de Cinca per adonar-nos que la corporació municipal d'aquesta vila s'ha «oblidat» de conservar aquesta mostra del seu patrimoni lingüísticocultural. Si bé en la construcció de la nova seu municipal torrentina s'ha sabut integrar harmoniosament i «ecològicament» el majestuós lledoner que presideix la plaça de davant de l'ajuntament, el torrentí sintagma de *Ca la Vila* ha caigut en desgràcia, segurament per causes alienes al sentiment general de la població de Torrent.

Però no ens hem d'estranyar gaire de l'actitud de la corporació municipal de Torrent, tampoc l'exemple de l'ajuntament de Nonasp ha sabut motivar la corporació municipal de la capital del Baix Cinca. A Fraga també es van oblidar en el seu moment de batejar de manera «nostrada» la nova seu municipal, tot i que sap tothom l'ajuntament fragatí ha retolat en català bona part dels indicadors informatius del seu nucli urbà. És clar que possiblement en aquest cas més que parlar del sintagma *Ca la Vila* s'hauria de parlar del sintagma *Casa de la Ciutat*. Així que si a Benavarri, capital comarcal de la Ribagorça, han sabut casar modernitat amb tradició, per què no ho hauria de fer Fraga, capital del Baix Cinca.

Els cavallets (troians) d'Eivissa

■ Quim Gibert

Entre l'arrelament social i l'èxit en els estudis hi ha una interrelació. Aquesta és la hipòtesi que defensa Bernat Joan i Marí a *Integració sociocultural a Eivissa i progrés acadèmic* (ed. Mediterrània. Eivissa, 2000), un dels seus darrers estudis. L'eivissenc Bernat Joan és ensenyant, polític d'esquerres i un tot terreny de la sociolingüística, camp des del qual ha fet interessantíssimes reflexions. Estimar la terra que t'ha vist créixer i usar els mots que fan servir els autòctons contribueix a la vertebració social. Això tan senzill, que qualsevol humà acostuma a fer amb l'anglès si fa anys que viu a Nova York o amb l'italià si és fill d'una primera generació d'immigrants a Roma, no sempre passa als Països Catalans i en altres nacions sense estat.

Fa uns anys la model Samantha Torres va no voler parlar en català al programa *Bon dia Catalunya* de TV3, tot i reconèi-

xer que el sabia parlar perfectament (és filla de pare eivissenc i natural de l'illa). A l'Eivissa del segle XXI, la meitat o més de la població és vinguda de fora de les Pitiüses. El contingent de castellanoparlants és tan copiós que els illencs de tota la vida han quedat immersos en un procés de minorització lingüística. I una de les conseqüències d'aquest fenomen és la pseudointegració dels novinguts peninsulars, fet que constitueix un element de risc entre la seva mainada en edat escolar: «No ens ha de sorprendre en absolut si hi ha estudis que demostren que els fills dels immigrants tenen més del doble de fracassos escolars que els fills dels naturals del país», manifesta Lluís Garcia Sevilla, coneixedor del xoc cultural que es produeix quan es troben persones d'unes característiques culturals determinades en un context que els és aliè.

A partir de les dades obtin-

gudes d'un qüestionari distribuït a instituts de les Pitiüses i Mallorca, durant el curs 1999-2000, Bernat Joan ha constatat que prescindir de la llengua de la societat que t'acull deixa en inferioritat de condicions: «Es tracta d'un cas ben curiós i interessant de xenofòbia, però és obvi que, objectivament, l'Estat espanyol, promovent l'enfortiment dels trets d'identitat nacional espanyols entre els immigrants espanyols als Països Catalans contribueix a deixar aquest grup de població en situació desavantajosa». La integració, en canvi, ajuda a assolir la tranquil·litat psicològica, l'equilibri personal... Bernat Joan pensa que, sense el coneixement del català, no podem considerar que una persona que vingui a viure entre nosaltres s'hi pugui sentir plenament integrada: «La frontera entre els forasters i els de casa s'estableix no a partir del lloc de naixement ni dels llinatges,

sinó a partir de l'adopció o no de la llengua catalana com una llengua pròpia, usada realment per a la intercomunicació amb els altres».

Bernat Joan i Marí atribueix la mala integració feta per l'emigració peninsular al fet que l'Estat espanyol fa «papanatisme». És a dir, juga fort en l'estratègia d'aconseguir que els immigrants visquin en una falsa bombolla protectora (manteniment del monolingüisme espanyol, poca identificació amb el país d'acollida, participació exclusiva en celebracions pròpies del país d'origen...): «uns Països Catalans socialment cohesionats podrien ser molt més reivindicatius davant l'Estat espanyol, i no esdevindrien tan febles davant dels abusos d'aquest. L'Estat, doncs, ha utilitzat la immigració com a element de confrontació». I mentrestant, els cavallets de Troia renellen aliens a la flaire balsàmica de les herbes eivissenques.

SOM D'EIXE MÓN

Globals, amb perdó

■ Francesc Ricart i Orús

No em voldria especialitzar i parlar de globalització. De cap manera i, tanmateix, no m'és fàcil des d'aquesta finestreta de *Temps de Franja* sostraure'm a la temptació de parlar sobre la cimera de Barcelona.

Què ha estat la cimera? Des del mirador de la premsa i els mitjans de comunicació s'ha volgut presentar un espectacle i un esdeveniment d'una importància cabdal per al futur de la Unió Europea. Una Europa dels estats que, a hores d'ara, només es comença a veure en tant que un gran mercat que vol competir –sempre competir!– amb els USA. L'Europa dels pobles i de les nacions, l'Europa social, com eufemísticament es diu, aquesta no apareix encara per enlloc... Bé, sí perquè una bona representació hi va traure el nas a la magna manifestació del 16 d'agost.

Com a ciutadà ras, la cimera m'ha permès veure i viure una part de ciutat fantasma on la via més carismàtica, la Diagonal, va arribar a presentar un aspecte bèl·lic inconcebible, de ciutat

assetjada que a un el va fer pensar en les fotografies i en la literatura sobre la Guerra Civil; quan les tropes franquistes, per cert comandades pel general Yagüe, el mateix que va fustigar Fraga el 38, franques d'obstacles van avançar entremig del no-res fins a ocupar el gener del 39 una ciutat retuda, fantasmagòrica i afamada que era la imatge de qui havia estat enganyada i vençuda pels qui no tenien la raó.

Ara, amb la cimera ditxosa, l'avinguda que ja no es diu del Generalíssimo Franco, que és com mai ningú no la va conèixer, esdevenia de bell nou un passadís per aïllar els dirigents europeus del poble de Barcelona que, si no anem errats, és Europa: o siga un altre cop l'engany amb l'afegit del postís d'un decorat parat per fer veure al món que Europa es va construint. Val la pena aquesta Europa de cimeres i de *conyazos*?

Superada la cimera, a les portes del segon Sant Jordi que viurà *Temps de Franja*, reivindicuem el nostre racó de món i llegim obres dels escriptors originaris de la Franja, per exemple les últimes obres de Francesc Serés i de Mercè Ibars; o eixiu de Saidí i aneu fins a Mequinesa, que hi trobareu l'obra de Moncada o la de l'Hèctor Moret; o torneu a desfer camí i pregunteu pels llibres del Chauvell... Vaja que, sense eixir de casa, podreu descobrir tot un món, un món tan vàlid com els que més; en qualsevol cas es tracta del nostre món sense el qual no s'ha de poder entendre la resta dels mons que volen globalitzats.

Viure i veure

■ Josefina Motis

Al Món, als països, als territoris, pobles, carrers i cases els donen contingut les persones. Com l'ésser humà és tan complex i ambivalent dins de tot el positiu, sempre hi ha coses tan contradictòries que mai ho haguessis pensat.

Als pobles, a les cases, els que ens hi hem criat amb senzillesa i respecte, sempre tenint en compte la base afectiva de la família, ens hem pogut sorprendre moltes vegades veient que també és on surt el que hi ha sota la façana. S'hi pot veure anul·lació de personalitat, fills molt conflictius, rebel·lia, maltractaments, portats aquests a greus conseqüències quan el masclisme més empedreït no pot tolerar la independència psicològica de la dona o que aquesta no sigui un objecte a la seva mida disposició.

Aquests dies de novembre, també és notícia als carrers un fet de prepotència i tortura a animals, a través del qual es pot analitzar també la conducta humana, que projecta el millor i el pitjor, com ara falsedat,

crueltat, intolerància, distorsió de l'honestedat i afany de domini, negoci i, fins i tot, voracitat en la relació amb altres éssers vius, com animals pròxims. A la ciutat s'hi poden veure animals abandonats, patis o descampats amb gats desnodrits, al seu aire, de qui ningú fa cas, i pels que, quan alguna persona, en acte desinteressat i humanitari, es posa a cuidar-los, surten les queixes, crítiques, prohibicions i extermini. S'hi pot veure gent que els ha abandonat criticant a qui els cuida, a qui va començar a cuidar-los, carregar-se'ls després. Amb els ocells, de qui ningú se n'ocupa, ningú s'hi posa.

Al territori de la Franja, segons el que es pot llegir a *TdF*, sembla que, amb el tema de la llengua, els que fa uns anys deien una cosa, ara en diuen una altra: la parla de la Llitera ha passat de ser un *xapurreau* imprementable oficialment des d'Aragó o d'una cosa rara de catetos de qui sap on des de Catalunya, a pretendre que sigui l'*idioma literano* per un petit grup

Vista general de Kabul

d'aquesta zona. D'aquests, uns l'escriuen tal com sona fonèticament i altres reclamen una gramàtica urgent. Aquesta revista contribueix a posar les coses al seu lloc amb gent molt professional del llenguatge.

A nivell d'Estat, es pot debatre si és convenient la renovació freqüent o l'estabilitat a llarg termini. El cas és que els que defenien l'alternància per canviar el govern anterior, són els que tenen més anys el mateix a Galícia. A Catalunya es va quedar el partit de llarga estada, però, ni l'oposició ni la premsa s'hi van posar tan farrucos amb la renovació. La premsa catalana, en general, no s'ha vist tan manipuladora o difamadora com algun P.J. de fora. El curiós és que, entre els més desprestigiats pel Mundo, ara, alguns en siguin col·laboradors. Viure per veure

La premsa manipuladora per excel·lència, es veu que és la del cor. Els famosos són mal o ben vistos segons com la tractin. També fan famosos de cartó i, després, si tenen alguna art, els ignoren o els culpen a ells de sortir-hi i al públic de fixar-s'hi. A cert programa de ràdio de qualitat parla un que no menteix, però se'n fot de tothom utilitzant per a això la cabra. Curiosament, el so de la seva veu és igual, igual que el sorollet dels cabrits.

Al Món és el viure per veure total. Hem pogut comprovar malauradament com el país que es creia amo de tot, fent, desfent, marginant, etc... ha estat víctima de l'atemptat més tortuós. No hi ha tortura més grossa que no saber d'on et ve el mal, si te'n faran més, o com combatre'l, al ser el causant un grup difús que pot estar escampat. Els mateixos països i persones que defensaven la guerra com a revenja i demostració de fóra, al veure els resultats —que eren d'esperar— ja feien molts comentaris en contra abans de conquerir Kabul. Els talibans encara estan cofois de ser víctimes santes, encara que per a això hi posen víctimes innocents o rentats de cervell. Ells ja se'n resguarden prou. Els dimonis més profunds de l'infern sí que són santets al seu costat. Un grup tan retrògrad i cruel es vol fer l'amo de la inquietud mundial.

Posant-hi una mica d'ironia, «moralaja»: a la premsa del cor hi surt la Mazagatos; també hi pot sortir el cor roïn dels «matagatos». Com insult amable podríem dir «fill de cabra»!; un de més fort, encara que no soni malament, por ser «veleta»! als falsos sense contingut. L'insult per antonomàsia, el pitjor que s'hauria de poder dir a un humà, hauria de ser «talibà»!

PAÏSOS CATALANS:

CLAUS PER ENFORTIR LA NOSTRA AUTOESTIMA Jornades de psicologia i identitat nacional Sueca, la Ribera Baixa

- *Tema de la jornada:* Autoestima i dolor
- *Dia:* Dissabte 29 de juny de 2002
- *Hora:* A partir de les 10 del matí i de les 5 de la tarda
- *Ponents:* Pau Viciano, historiador; Josep Maria Muñoz Pujol, escriptor; Quim Gibert, psicòleg; Marc Antoni Adell, psicòleg; Enric Larreula, escriptor.
- *Organització:* Casals Jaume I de Sueca, Carlet i Carcaixent
- *Més informació:* angeltres666@atzucac.com

De Roda a Lleida.

La fi d'un somni heroic.

Jordi C. Boix i Pociello
Vielha, maig 1998

De Roda a Lleida
Jordi C. Boix i Pociello

Col·lecció La Sitja 18
IEBC, 1998
128 pàgines

Indagacions sobre llengua i literatura catalanes a l'Aragó
Hèctor Moret

Col·lecció La Gavella, 7
IEBC, 1998
184 pàgines

Els arbres i arbusts del Vedat de Fraga
David Badia i Villas

Col·lecció La Sitja 6
IEBC, 2001
94 pàgines

Soy aragonés o sóc aragonès
Cecilio Lapresta Rey

Col·lecció La Sitja 19
IEBC, 2001
128 pàgines

Cinga 3
El medi natural del Baix Cinca

IEBC, 1999
144 pàgines

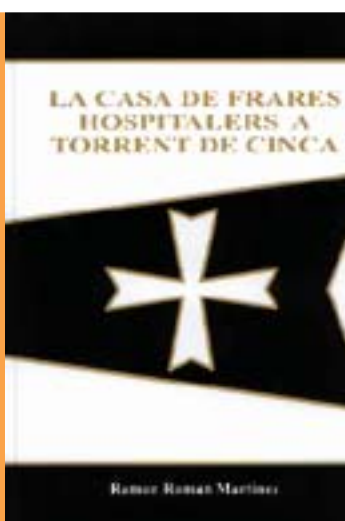

Quadern de notes sobre urbanisme històric de Fraga
Antonio Berenguer
Ramón Espinosa

IEBC, 2000
74 pàgines+làmines

La casa de frares hospitalers a Torrent de Cinca
Ramon Roman

IEBC, 2001
242 pàgines

Darreres publicacions

Apartat de correus 116
22520 FRAGA